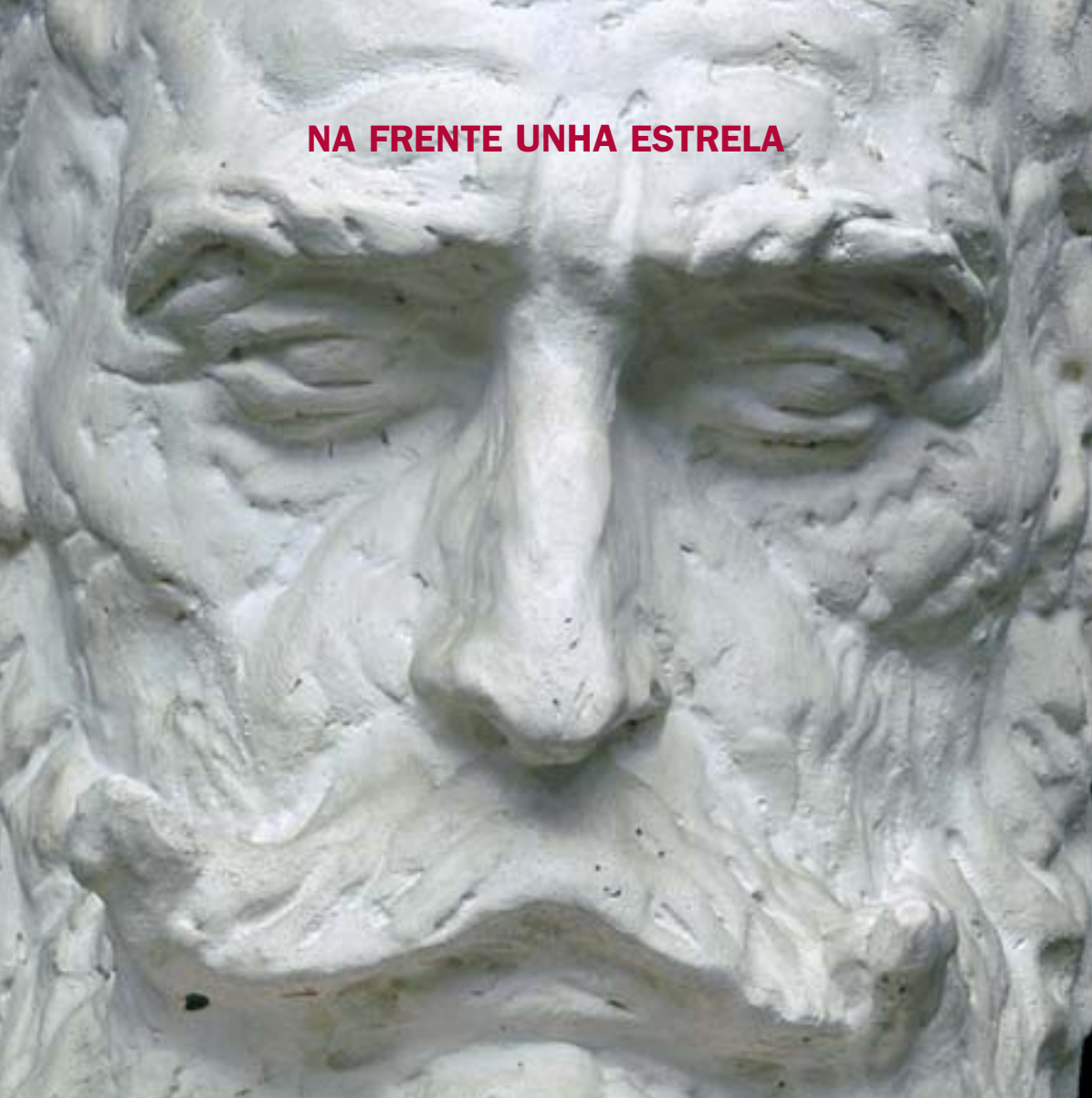

NA FRENTE UNHA ESTRELA

EXPOSICIÓN

CASA DOS POETAS. CELANOVA
MAIO, XUÑO, XULLO. 2008

Comisario:

Xosé Ramón Barreiro Fernández

Coordinación

X. L. Axeitos

Documentalistas:

Ricardo Axeitos Valiño
Lois Bande Barreiro
Patricia Carballal Miñán
Jacobo M. Caridad Martínez
Nélida Cosme Abollo
Mercedes Fernández-Couto Tella
Fernanda Leirós Fernández
Ana M.ª Menéndez Rodríguez
Juan Montenegro Rey
Fernando Pereira González
Lurdes Revaldería López
Dolores Sánchez Vales

Deseño da exposición

Barro Salgado Santana
(Grupo Revisión Deseño)

Montaxe

Artifactual Cultural

Seguros

Cobián&Cobián

Estudio de gravación:

Área 5.1 Factoría audiovisual

Agradecementos:

Alfonso Valiño Ares
Antón de Santiago
Arquivo do Reino de Galicia
Biblioteca Municipal de Estudos
Locais (Concello da Coruña)
Biblioteca Pública da Coruña
Miguel González Garcés
Consello da Cultura Galega
Familia Suárez Rivera
Fernando López-Acuña L.
Fundación Caixa Galicia
Germán Cruz Vázquez
Marisa Vázquez Gosende
Museo de Pontevedra
Museo do Pobo Galego
Pilar Vázquez Gosende
Xosé Carlos Valle Pérez
Xosé Domingo Fuciños Gómez

Lentes de Curros Enríquez
herdadas pola súa neta, Ángela
Curros Ortega, quen llas legou,
á súa vez, á súa neta Miriam
Gilbertson Hernando.

Nas capas: pormenor do deseño de
Busto de Curros Enríquez presentado
ao segundo concurso de proxectos do
monumento a Curros Enríquez,
organizado pola Real Academia
Galega. Francisco Asorey, 1928
[Real Academia Galega](#)

Manuel Curros Enríquez tivo presenza esencial na fundación da Academia Galega; o proxecto, amplamente sentido como necesario durante o século XIX, madurouse nas frutíferas conversas que o poeta de Celanova mantivo con Manuel Murguía en 1904.

Cando chega a Cuba e como Presidente da *Asociación Iniciadora e Protectora*, Curros achega os primeiros recursos económicos para a institución e será inspirador da filosofía fundacional da Academia Galega.

Por estas razóns, Curros será membro de honra da Academia desde 1905, cando aínda se estaban a dar os primeiros pasos para a constitución *de iure* da mesma. E, sabedores os seus amigos da Habana da relación umbilical que estableceu o escritor entre os rexionalistas dunha e doutra ribeira, encargan á Academia a recepción dos restos do escritor no ano 1908. O enterro multitudinario na Coruña foi o colofón emotivo da coroación de Curros como poeta nacional.

A Real Academia Galega, en xusta reciprocidade, sempre estivo presente en todos os actos celebratorios do poeta de Celanova e da súa memoria. Nesta ocasión, para celebrar a fecunda vitalidade da palabra e da obra do poeta no centenario da súa morte.

[Xosé Ramón Barreiro Fernández](#)
[Presidente da Real Academia Galega](#)

1904

CURROS ENRÍQUEZ COROADO COMO POETA NACIONAL

Sala 1

Por iniciativa de diversas sociedades culturais e recreativas coruñesas, o 21 de outubro de 1904 celebrouse no Teatro Principal da Coruña (hoxe, Rosalía de Castro) unha “velada literaria”, na que Curros Enríquez foi agasallado cunha coroa de ouro e prata creada por Isidoro Brocos para esta emotiva homenaxe.

Recitado de poesías nesta sala:

César Cambeiro
Xermana Carballido Osorio
Gonzalo Faílde Ferrer
Luís Iglesia Besteiro
Ana Lemos Correa
Antonio Mourelas
Rosario Pena Torres
Antón Rubal Pernas
Isabel Vallejo

Coroa de ouro e prata, realizada polo escultor Isidoro Brocos, con que foi agasallado Curros Enríquez durante a homenaxe que se lle rendeu no Teatro Principal da Coruña en 1904.
Real Academia Galega

Curros Enríquez coa comisión organizadora da “velada literaria”: Urbano González Varela, Manuel Casás, Curros Enríquez (sentado) e Alejandro Barreiro.
Real Academia Galega

O primeiro poemario de Curros Enríquez, que se esgota en menos dun mes, suscita as iras do bispado ourensán, que prohibe a súa lectura aos fregueses e inicia un proceso xudicial contra o poeta.

Real Academia Galega

CURROS ENRÍQUEZ ENTRE O XORNALISMO E A LITERATURA

Sala 2

Levou á poesía as preocupacións éticas do seu xornalismo combativo e non renunciou ás preocupacións estéticas na súa palabra axustada na prensa diaria.

Retrato de Curros Enríquez, posiblemente tirado durante a súa viaxe a Galicia en 1904.
Real Academia Galega

A terceira edición de *Aires da miña Terra* recolle a versión definitiva realizada polo propio autor.
Real Academia Galega

En agosto de 1888 sae do prelo *O divino sainete*, dedicado “Á mocidade gallega” e que, en palabras do autor, constitúe a súa particular viaxe a Roma en compañía de Añón.
Real Academia Galega

Curros Enríquez na Habana acompañado de tres homes, que probablemente forman o consello de redacción do *Diario de la Marina*: á dereita de Curros Enríquez, Adelardo Novo, detrás deste, José Novo García, e un home non identificado.
Real Academia Galega

**CURROS ENRÍQUEZ
PROTECTOR E
FUNDADOR DA REAL
ACADEMIA GALEGA**

Sala 3

Desde a presidencia da Asociación Iniciadora e Protectora da Habana, Curros foi o inspirador da filosofía fundacional e de mecenado para a Academia Galega. O poeta é académico de honra desde 1905.

Acadêmicos de				Honra			
Nombres	Naturaleza	Academia	Propuesto	Por	el	delegado	el
Pardo Bazán	hispánica	Comun.	15 Sept ^{bre} 1905	Comunizante	15	Septiembre	1905
Pedro González	hispánica	Comun.	15 Sept ^{bre} 1905	Comunizante	15	Septiembre	1905
Manuel Rey	hispánica	Comun.	15 Sept ^{bre} 1905	Comunizante	15	Septiembre	1905
Manuel Rey	hispánica	Comun.	15 Sept ^{bre} 1905	Comunizante	15	Septiembre	1905
Manuel Rey	hispánica	Comun.	15 Sept ^{bre} 1905	Comunizante	15	Septiembre	1905

Retrato de Curros Enríquez que preside, xunto con Fontenla Leal e Manuel Murguía o segundo andar da sede da Real Academia Galega.

Curros Enríquez foi nomeado Académico de Honra da Real Academia Galega o 15 de setembro de 1905.

[Real Academia Galega](#)

1908

O POBO ACOLLE O SEU POETA

Sala 4

Corenta mil persoas acompañaron a Curros ata o cemiterio de san Amaro o 2 de abril de 1908. O seu cadáver embalsamado chegara ao porto da Coruña o 31 de marzo, procedente da Habana, onde falecera o día 8 dese mesmo mes.

Montaxe audiovisual con diversas fotos que reflicten o enterro do poeta na Coruña, o día 2 de abril de 1908.
Real Academia Galega,
Arquivo do Reino de Galicia

Na sede do xornal cubano foron velados os restos do poeta antes de seren embarcados cara á Coruña.
[Real Academia Galega](#)

Bandeira custeada pola *Revista de Galicia* con que se cubriu o cadaleito de Curros no seu traslado desde a Habana á Coruña e durante as exequias.
[Real Academia Galega](#)

1934

AS ARELAS DE LIBERACIÓN PETRIFICADAS

Sala 5

O desexo de canonización do poeta nace deseguida nunha e noutra ribeira no proxecto de ofrendarlle unha escola e un monumento, despois de superar non poucos atrancos, no ano 1934 inaugúrase o magno monumento, obra de Francisco Asorey, nos xardíns de Méndez Núñez da Coruña.

Película:

“Inauguración do Monumento a Curros”
Colección F. Suárez Rivera por cortesía
do Proxecto de Investigación
Interuniversitario “As vítimas, os
nomes, as voces e os lugares”.

Nas páxinas seguintes: Deseños de
cinco pezas presentadas aos concursos
de proxectos do monumento a Curros
Enríquez, organizados pola Real
Academia Galega.
[Real Academia Galega](#)

Retrato de Chané co seu fillo Emilio, rodeados de, de esquerda a dereita, de pé, Bernardino Álvarez Otero, Robustiano Faginas, Francisco Tettamancy, Modesto Garrido e Florencio Vaamonde. Sentados: Ramón Faginas, Alejandro Barreiro, Chané, Murguía e Uxío Carré Aldao.
Real Academia Galega

OS POEMAS DE CURROS, VOCACIÓN HÍMNICA E IDENTITARIA

Sala 6

Coros e orfeóns levaron a palabra de Curros Enríquez a todos os currunchos da galeguidade, foi un dos poetas máis musicados da historia da nosa cultura.

José Baldomir coas coristas do orfeón coruñés El Eco, no exterior da sede desta sociedade.
[1892-1902]
Real Academia Galega

Na páxina anterior: Ofelia Nieto interpreta a "Cantiga gallega" e "Un adios a Mariquiña".
Colección Germán Cruz Vázquez

PEZAS EXPOSTAS

SALA 1:

1.- Coroa de prata e ouro con que se agasalhou a Curros Enríquez na velada literaria celebrada no Teatro Principal da Coruña o 21 de outubro de 1094 / Autor: Isidoro Brocos / Ouvre: Pedro Menlle / Real Academia Galega

2.- Programa e follas voandeiras editados con motivo da velada literaria en homenaxe de Curros Enríquez o 21 de outubro de 1904 / Real Academia Galega

3.- Curros Enríquez coa comisión organizadora da coroación poética / Avrillon, 1904 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

4.- *Nuevo mundo* / Madrid, 3 novembro de 1904 / Real Academia Galega

SALA 2:

1.- *Aires d'a miña terra: colección de poesías gallegas* / Manuel Curros Enríquez / Ourense: Tipografía de A. Otero, editor, 1880 (1ª ed.) / Real Academia Galega

2.- *Aires d'a miña terra: colección de poesías gallegas* / Manuel Curros Enríquez / Madrid: La Ilustración Gallega y Asturiana, 1881 (2ª ed.) / Real Academia Galega

3.- *Aires da miña terra* / Manuel Curros Enríquez / A Coruña: Latorre y Martínez, editores, 1886, (3ª ed. corrigida e aumentada) / Real Academia Galega

4.- *O divino sainete: poema en oito cantos* / Manuel Curros Enríquez / A Coruña: [s.n.], 1888 / Real Academia Galega

5.- *Paniagua y compañía: agencia de sangre* / Manuel Curros Enríquez / A Coruña: Est. Tip. de V. Abad, 1877 / Real Academia Galega

6.- "A Igrexa Fría" e "Nouturnio" / Manuel Curros Enríquez / Manuscrito / Museo de Pontevedra / ARQ. Documental, manuscritos, 1-22

7.- Carta de Curros Enríquez a Manuel Murguía / A Habana, 21 de xaneiro de 1906 / Real Academia Galega

8.- Carta de Curros Enríquez a Martínez Salazar / Madrid, 18 de maio de 1888 / Real Academia Galega

9.- Retrato de Manuel Curros Enríquez / Colección Vázquez Gosende

10.- Retarato de Ramona Curros / Colección Vázquez Gosende

12.- Curros ante a tumba de Rosalía / Tarxeta postal / Real Academia Galega

13.- *Tierra Gallega* / A Habana, 3 de marzo de 1895 / Real Academia Galega

14.- *Diario de la Marina* / A Habana, 24 de outubro de 1906 / Real Academia Galega

15.- *El Heraldito Gallego* / Ourense, 20 de marzo de 1877 / Real Academia Galega

12.- Vapor "Reina María Cristina" / Rafael Rocafull, 1894 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

13.- Redacción do *Diario de la Marina?* / Otero y Colominas, 1894 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

14.- Curros Enríquez aos 43 anos / Otero y Colominas, 1894 / Fot. Positivo papel Real Academia Galega

15.- Curros Enríquez durante a súa estancia na Habana / Otero y Colominas, 1894-1904 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

16.- Retrato de Curros Enríquez / Autor descoñecido, 1904 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

17.- Lentes de Curros Enríquez / Colección Miriam Gilbertson Hernando

SALA 3:

1.- Libro de rexistro de Académicos de honra, correspondentes e adxuntos da Real Academia Galega / Real Academia Galega

2.- Curros Enríquez con algúns dos fundadores da RAG / Avrillon, 1904 / Fot. Positivo Papel / Real Academia Galega

3.- Retrato de Manuel Curros Enríquez / Autor descoñecido, 1904 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

4.- Oficio da Asociación Iniciadora y Protectora de la Academia Gallega dirixido por Curros Enríquez a Manuel Murguía / a Habana 1 de xullo de 1905 / Real Academia Galega

5.- Carta da Asociación Iniciadora y Protectora de la Academia Gallega dirixida ao presidente da Real Academia Galega / A Habana, 19 de xaneiro de 1906 / Real Academia Galega

6.- Medalla de Académico da Real Academia Galega / Real Academia Galega

SALA 4:

1.- Bandeira utilizada nas exequias de Curros Enríquez / Real Academia Galega

2.- Telegramas enviados desde a Habana con noticias relacionadas co pasamento de Curros Enríquez / Real Academia Galega

3.- Bando do alcalde da Coruña, Juan Sánchez Anido / A Coruña, 31 de marzo de 1908 / Biblioteca Municipal de Estudos Locais (Concello da Coruña)

4.- *Diario de la Marina* / A Habana, 7 de marzo de 1908 / Real Academia Galega

5.- *La Voz de Galicia* / A Coruña, 3 de abril de 1908 / Real Academia Galega

7.- *Follas Novas* / A Habana, 15 de marzo de 1908 / Real Academia Galega

8.- *Galicia* / A Habana, 15 de marzo de 1908 / Real Academia Galega

9.- "VELADA NECROLÓGICA organizada por la Asociación de la Prensa de la Coruña, en honor del insigne poeta M. CURROS ENRIQUEZ. Día 3 de Abril de 1908" / Real Academia Galega

10.- Artigo manuscrito de Curros Enríquez preparado para publicar na sección "La Prensa" do *Diario de la Marina* / Real Academia Galega

SALA 5:

1.- Oficio dirixido "Al Comité Pró Monumento Curros Enríquez" para que Francisco Asorey sexa o encargado de esculpir o monumento a Curros / Manuscrito, Vigo, 8 de decembro de 1922 / Real Academia Galega

2.- Carta do *Diario de la Marina* / Real Academia Galega

3.- Documento de subscrición "Á Los gallegos residentes en la República Argentina" para erixir un edificio escolar na Coruña que leve o nome de Curros Enríquez / Buenos Aires, 15 de maio de 1908 / Real Academia Galega

4.- *Monumento a Curros Enríquez: bases para el concurso de proyectos* / Real Academia Galega / A Coruña: Litografía e Imprenta Roel, 1928 / Real Academia Galega

5.- *Inauguración del monumento a Curros Enríquez* / Real Academia Galega / A Coruña: Litografía e Imprenta Roel, 1934 / Real Academia Galega

6.- "Monumento a Curros Enríquez. Personas, entidades, e periódicos a quienes se remiten las "Bases"" / Manuscrito / Real Academia Galega

7.- *Centenario de Curros, 1851-1951. Septiembre* / A Coruña, Galicia S. A. Seguros y Reaseguros, 1951 / Real Academia Galega

8.- Programa de actos: "Centenario de Curros Enríquez, 1.851 - 1.951. Homenaje al poeta de las comisiones provincial de Orense y local de Celanova" / Real Academia Galega

9.- Celebración do centenario do nacemento de Curros Enríquez na vila de Celanova / Foto Rico, 1951 / 2 Fot. Positivo Papel. / Real Academia Galega

10.- Deseño presentado ao segundo concurso de proxectos do monumento a Curros Enríquez, organizado pola Real academia Galega / Mariano Izquierdo y Vivas, 1928 / Papel / Real Academia Galega

11.- Anteproxecto do monumento a Curros Enríquez / M. Pinazo, 1921 / Papel / Real Academia Galega

12.- Deseño presentado ao segundo concurso de proxectos do monumento a Curros Enríquez, organizado pola Real Academia Galega / Juan Adsuaara e Luis de Sala, 1928 / Papel / Real Academia Galega

13.- Deseño de Busto de Guerreiro celta presentado ao segundo concurso de proxectos do monumento a Curros Enríquez, organizado pola Real Academia Galega / Mariano Izquierdo y Vivas, 1928 / Xeso / Real Academia Galega

14.- Deseño de busto de moza cantando presentado ao primeiro concurso de proxectos de monumento a Curros Enríquez, organizado pola Real Academia Galega / Ángel García Díaz, 1927 / Xeso / Real Academia Galega

15.- Maqueta de figura representativa dunha piedade, presentada ao primeiro concurso do monumento a Curros Enríquez / Enrique Marín, 1927 / Xeso / Real Academia Galega

16.- Maqueta de figura representativa da vitoria presentada ao primeiro concurso do monumento a Curros Enríquez / Rafael González Villar e Fernando Cortes, 1927 / Xeso / Real Academia Galega

17.- Busto de muller presentado ao segundo concurso de proxectos do monumento a Curros Enríquez, organizado pola Real Academia Galega / Juan Adsuaara e Luis de Sala, 1928 / Xeso / Real Academia Galega

18.- Deseño de Busto de Manuel Curros Enríquez presentado ao segundo concurso de proxectos do monumento a Curros Enríquez, organizado pola Real Academia Galega / Francisco Asorey, 1928 / Xeso / Real Academia Galega

19.- Ferramentas de traballo do escultor Francisco Asorey / Mazo; Punteiro; Cícel; Gradina / Museo do Pobo Galego. Fondo Municipal. Familia Asorey

20.- Carta manuscrita de Otero Pedrayo / Ourense, 15 de xaneiro de 1970 / Real Academia Galega

21.- *Boletín da Real Academia Galega* / A Coruña: Litografía e Imprenta Roel, 11 de agosto de 1934 / Real Academia Galega

22.- *La voz de Galicia* / A Coruña, 12 de agosto de 1934 / Real Academia Galega

23.- Asorey figura terminal do monumento a Curros / Autor descoñecido, 1930-1932 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

24.- Inauguración do monumento a Curros Enríquez / Foto Blanco, 1934. / 2. Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

SALA 6

1.- "Un adios a Mariquiña. Melodía Gallega. Letra de Curros Enríquez. Música de J. C. Chané" [Música impresa] / A Coruña: Música y Pianos de Canuto Berea y Ca. / Colección Antón de Santiago

2.- "Como foy? Meus amores. Melodías. J. Baldomir" [Música impresa] / A Coruña: Editores Canuto Berea y Ca. / Real Academia Galega

3.- "Cantiga gallega. Unha noite. Letra de Curros Enríquez. Música de J. Castro Chané" [Música manuscrita] / Excm. Deputación da Coruña

4.- "Tangaraños. Letra de Manuel Curros Enríquez. Música de J. Castro Chané" [Música impresa] / Excm. Deputación da Coruña

5.- "Os teus ollos. Melodía gallega del Mtro. J. Castro Chané" [Música manuscrita] / Real Academia Galega

6.- "Unha noite na eira do trigo. Balada gallega. Letra de Curros Enríquez. Música de Juan Montes" [Música impresa] / A Coruña: Música y Pianos de Canuto Berea y Ca. / Real Academia Galega

7.- "Adios a Mariquiña. Melodía gallega"; "Meus amores" / Conchita Supervía acompañada con música de cámara / Odeon [disco 78 rpm] / Colección Fernando López-Acuña L.

8.- "Cantiga gallega", "Un adios a Mariquiña" / Ofelia Nieto / Odeon [disco 78 rpm] / Colección Germán Cruz Vázquez

9.- "Os teus ollos. Letra de Curros Enríquez. Música de Castro Chané" / Coral de Ruada / Barcelona: Regal [Ca. 1931-1955], [disco 78rpm] / Museo de Pontevedra / ARQ. Documental, D.C. 23-4

10.- Chané na Coruña / Avrillon, 1907-1908 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

11.- Orfeón *Ecos de Galicia* / Antonio Pla, 1911 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

12.- Retrato de Xosé Castro Chané / Dufart y Mañan, 1911 / Fot. Positivo papel. / Real Academia Galega

13.- José Baldomir coas coristas do Orfeón *El Eco* / Autor descoñecido, 1892-1902 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

14.- Retrato de José Baldomir / Portela Estudio, 1900-1910 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

15.- Retrato de Ofelia Nieto / Walken, 1925 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

REAL ACADEMIA
GALEGA

FUNDACIÓN
CURROS ENRIQUEZ
CENTENARIO 1908-2008

Concello
de Celanova

